

Bibeltolkning og bibeloversettelse i afrikansk academia

KNUT HOLTER

De fire hovedordene i overskriften – bibeltolkning, bibeloversettelse, Afrika og academia – hører sammen fra gammelt av. I noen få århundrer på hver side av vår tidsregnings begynnelse var jødiske og kristne akademier i Nord-Afrika sentrale når det gjaldt faglig arbeid med Bibelen. Dels hva bibeltolkning angår, bare tenk på bibeltolkere som Philo og Origenes fra Alexandria, Tertullian fra Kartago eller Augustin fra Hippo. Og dels hva bibeloversettelse angår, bare tenk på den greske Septuaginta, den latinske Vetus Latina, og de ulike koptiske og etiopiske bibeloversettelsene, som alle ble til på afrikansk jord.

I den bibeltolkning og bibeloversettelse vi finner i dagens Afrika, spiller denne gamle, nordafrikanske arven en viss rolle. Men da i hovedsak på et retorisk plan, som et uttrykk for ønsket om en historie som strekker seg bakenfor vestlig kolonialisering og misjonsvirksomhet. For selv om de koptiske og ortodokse kirkene i henholdsvis Egypt og Etiopia kan sies å danne en genetisk forbindelse mellom gårsdagens og dagens afrikanske kirke, så er dagens afrikanske kirkeliv og teologi, og dermed også bibeltolkning og bibeloversettelse, i all hovedsak et resultat av vestlig initierte misjonsframstøt. Likevel, når det gjelder de fire hovedordene i overskriften – bibeltolkning, bibeloversettelse, Afrika og academia – vil jeg hevde at de fremdeles hører sammen. Og i det følgende vil jeg derfor, i tre ledd, forsøke å trekke noen linjer i den rolle bibeltolkning og bibeloversettelse spiller i dagens afri-

kanske akademia: samfunnsmessig og institusjonell kontekst, bibelvitenskapens plass i afrikansk akademia, og bibeloversettelsesspørsmål som del av bibelvitenskapen.

Samfunnsmessig og institusjonell kontekst

For å forstå den plass bibeltolkning – og etter hvert bibeloversettelse – har i afrikansk akademia, må vi vite litt om den samfunnsmessige konteksten hvor bibeltolkningen finner sin klangbunn i, og om den institusjonelle konteksten hvor faget læres.

Når det gjelder den samfunnsmessige konteksten, så er det viktigste elementet til forståelse her den gradvise frigjøringsprosess Afrika har opplevd tvers gjennom siste halvdel av det tjuende århundret. Det startet på 1950-tallet med den britiske og franske erkjennelsen at de måtte oppgi territorial kontroll i deler av Afrika, og ble fullført ved demokratiseringen av Sør-Afrika i 1994. Nå kan det nok sies mye både om de styringssystemer som overtok og fortsatt vestlig innflytelse både hva politikk, økonomi og kultur angår i dagens Afrika, men dette ligger langt utenfor rammene av en slik artikkel. Det som derimot må nevnes i en artikkel om bibeltolkning og bibeloversettelse i afrikansk akademia, er den sterke vekst dette postkoloniale Afrika har opplevd på to områder nært knyttet opp mot bibeltolkning og bibeloversettelse, nemlig områdene kirkevekst og høyskole- og universitetsutvikling.

Når det gjelder kirkevekst er situasjonen den at Afrika sør for Sahara i dag på mange måter er et kristent kontinent. Som global størrelse har kirken i løpet av det siste hundreåret forflyttet seg sørover, og Afrika sør for Sahara – sammen med Sør-Amerika – er de viktigste eksponentene for dette.¹ Nå finnes det selvfølgelig regionale – og ikke minst lokale – ulikheter, men hovedinntrykket er likevel at kirkene i Afrika sør for Sahara er kommet opp i medlemstall tilsvarende om lag to tredjedeler av befolkningen. Dette er en kirkevekst som nok finner sine røtter tilbake de første misjonsfremstøtene på 1800-tallet – og i noen får tilfeller endog helt tilbake til 1500-tallet – men det er likevel først i andre halvdel av det tjuende århundre, det vil si parallelt med den politiske frigjøringen, at kirkeveksten nærmest har eksplodert.²

En nærmest eksplosjonsartet utvikling har Afrika sør for Sahara også opplevd når det gjelder utvikling av høyskoler og universitet. Ved frigjøringen for et halvt hundre år siden var det flere av

landene som knapt hadde lokale innbyggere med universitetsutdannelse. I dag er situasjonen den at universitetsutdannelse er blitt et massefenomen også her, med mange og til dels overfylte universitet. Om vi skal sette tall på det, kan det nevnes at Afrika sør for Sahara ved frigjøringen rundt 1960 ikke hadde mer enn seks universitet. I dag har tallet passert 150; faktisk har Nigeria alene om lag 40 universitet. Også når det gjelder kirkelige institusjoner – i form av universitet eller teologiske høyskoler – så har det vært en eksplosjonsartet utvikling. I følge tall fra ACTEA, det vil si Accrediting Organisation for Theological Education in Africa, er det i dag om lag 1500 teologiske institusjoner i Afrika. Mange av disse holder et faglig sett svakt nivå, de er mer bibelskoler enn teologiske høyskoler, men noen få har maktet å reise seg opp til et nivå som gjør det naturlig å omtale dem som høyskoler.³

Når det så gjelder bibelfaglige studier er situasjonen den at mulighetene varierer fra institusjon til institusjon og fra land til land. De kirkelige institusjonene har av naturlige årsaker faglige strukturer som åpner for bibelstudier. Her er det gjerne prester og kristendoms lærere som skal utdannes, og disse skal selvfølgelig eksponeres for Bibelen. Men mange av de kristne høyskolene utdanner også på et bredere plan enn kun prester og lærere. Det kan dreie seg om agronomer, sykepleiere, journalister og andre, og også her settes det et fokus på bibelfaglige problemstillinger. Nå må det nok innrømmes at mange av institusjonene holder et nivå som gjør det vanskelig å snakke om bibelvitenskap i noen særlig kvalifisert betydning. Men noen av seminarene og universitetsfakultetene – og det kommer faktisk stadig flere kirkelige universitet – maktet å holde et nivå som gjør det mulig å snakke om reelle bibelvitenskapelige studier. Når det så gjelder de statlige universitetene og spørsmålet om disse kan tilby muligheter for bibelvitenskapelige studier og forskning, må det understrekes at det er store geografiske og kolonihistoriske forskjeller. For mens statlige universitet i det anglofone Afrika i hovedsak følger den nokså åpne britiske tradisjonen, med religionsstudier og i noen tilfeller endog teologiske fakultet ved statlige universitet, så følger statlige universitet i det frankofone Afrika i hovedsak den franske tradisjonen med å utestenge teologiske studier og endog religionsstudier fra statlige universitet.⁴

Bibelvitenskapens plass i afrikansk akademia

I denne samfunnsmessige og institusjonelle konteksten har det så i løpet av de siste årtiene vokst fram en bibelvitenskap,⁵ og jeg vil skissere denne ut fra to hovedperspektiver, et institusjonelt og et tematisk perspektiv.

Fra et institusjonelt perspektiv kan man si at gjennombruddet for en afrikansk bibelvitenskap kom på 1980-tallet.⁶ Og med afrikansk mener jeg da en bibelvitenskap som ikke bare er lokalisert i Afrika, men ellers ser ut som en vestlig kloning. Jeg tenker snarere på en afrikanisert bibelvitenskap, som er opptatt av og i hvert fall til en viss grad springer ut av afrikanske erfaringer og behov. Og dette grodde frem på 1980-tallet. Ikke i den forstand at båndene til vestlig bibelvitenskap plutselig ble kuttet over. For fremdeles var situasjonen da – og er fremdeles – den at flertallet av afrikanske bibelforskere utdannes i ulike vestlige sammenhenger. Og fremdeles er situasjonen den at forskerutdanning og det lille som finnes av vitenskapelig samarbeid følger nokså tradisjonelle, koloniale og kirkelige linjer, både hva metode og hermenevtikk angår. Likevel, fra 1980-tallet av ser vi en vilje til å ta den afrikanske konteksten mer på alvor, som tolkningsramme ikke bare for den folkelige og kirkelige bibeltolkningen, men også for den bibeltolkning som skjer i ulike akademiske sammenhenger. Bibelvitenskap i Afrika er fra 1980-tallet av ikke lenger bare en – rimelig blek – kopi av vestlig bibelvitenskap. Tvert imot, den bygger egne strukturer og har sin egen agenda.⁷

Særlig er strukturene tydelige. Utover 1980-tallet dukker det opp en og annen institusjon som ikke bare tilbyr et noe ullent diplom i teologi, men akademiske grader. En del institusjoner begynner å tilby bachelorgrad i teologi, med et visst fokus på en bibelvitenskap. Noen få går videre og blir i stand til å tilby en mastergrad, med anledning til fordypning i en grunnspråklig bibelvitenskap. Og et par statlige universitet i Nigeria – Ibadan og Nsukka – uteksaminerer de første doktorgradskandidatene i bibelvitenskap. Denne institusjonelle utviklingen får også andre konsekvenser. Dels blir det et sterkt økende behov for kompetanse på doktorgradsnivå også i bibelvitenskap. Skal man gi bachelorgrad eller mastergrad, så stiller det økte faglige krav til foreleserne. Og konsekvensen er at antallet afrikanske doktorgradsstudenter ved europeiske og amerikanske institusjoner vokser sterkt. Men dels

blir det også – etter hvert som disse studentene gjør seg ferdige og kommer i jobb – et behov for mer organiserte fora for faglig samtale. Derfor får vi på 1980-tallet de første bibelvitenskapelige laugene, et nasjonalt i Nigeria og et pan-afrikansk og konfesjonelt innenfor Den katolske kirke. Og vi får også det første bibelvitenskapelige tidsskriftet, *African Journal of Biblical Studies*, utgitt nettopp av det bibelvitenskapelige lauet i Nigeria.

Den afrikanske bibelvitenskapen bygger altså strukturer. Men den har også sin egen faglige agenda, den ønsker å fylle strukturene med innhold. Og da er vi over i det andre av de to hovedperspektivene på bibelvitenskapens plass i afrikansk akademia, det tematiske.⁸ Og her tror jeg vi – om enn med et litt grovmasket garn – kan sortere afrikansk bibelvitenskapelig forskning i to hovedtilnærminger, dels en komparativ tilnærming der bibeltekstene og Afrika leses i lys av hverandre, og dels en mer eksegetisk-teologisk tilnærming slik vi kjenner det fra vestlig sammenheng, selv om afrikanske erfaringer og behov nok kan ligge under her også.

Det som kjennetegner det komparative paradigmet er en parallell lesning av på den ene siden tekster og tradisjoner fra Bibelen og på den andre siden tilsynelatende paralleller fra tradisjonell afrikansk religion og kultur.⁹ Det tradisjonelle eksegetiske metodeapparatet er selvfølgelig å finne her også, men det er underordnet det afrikanske materialet. Poenget er den tradisjonelle og erfarte relasjonen mellom Bibelen og Afrika, snarere enn den historiske relasjonen mellom Bibelen og dens fororientalske eller gresk-romerske sammenheng. Dette komparative paradigmet kan imidlertid vinkles noe ulikt. Litt forenklet kan vi si det slik at det enten dreier seg om å tolke Bibelen i lys av Afrika, eller å tolke Afrika i lys av Bibelen. I det første tilfellet brukes afrikansk erfaring som en tolkningsnøkkel til forståelse av bibelske tekster og problemstillinger. Den underliggende tanken er da at de paralleller som finnes mellom kultur og religion i henholdsvis Afrika og den bibelske verden lar et materiale vi har tilgang til (det afrikanske) forklare et materiale som vi ikke lenger har (fullt så god) tilgang til (det fororientalske, isrealittiske, jødiske, gresk-romerske). Eksemplene her er mange; det kan dreie seg om religiøse forestillinger knyttet til kult og myte, eller det kan dreie seg om sosiologiske strukturer, som forståelsen av fattigdom. I det andre tilfel-

let snur man så på faktorene, og bruker Bibelen som tolkningsnøkkel til Afrika. Det er de samme parallellene som brukes, men her er perspektivet det at vår kunnskap om kultur og religion i den bibelske verden kan brukes som tolkningsnøkkel til å forstå tilsvarende kulturelle og religiøse fenomen i dagens eller det tradisjonelle Afrika. Også her er eksemplene mange, og ofte dreier det seg om å bruke tilsynelatende paralleller for å skape tilknytningspunkter for kirkens forkynnelse.

Selv om det komparative paradigmat står sterkt i afrikansk bibelvitenskap, er det nok likevel slik at vel så mye forskning og fagutvikling skjer innenfor et mer tradisjonelt eksegetisk-teologisk paradigme. Med tradisjonelt mener jeg da en bibeltolkning etter de mønstre vi kjenner fra vestlig sammenheng. Og mye afrikansk bibelvitenskap er – av helt forståelige grunner – å finne her. Samtidig må det imidlertid erkjennes at selv når tekstene leses etter vestlige mønstre, ligger det ofte afrikanske erfaringer og behov under. Av og til kan man bare ane at her ligger det noe slikt under, som når gammeltestamentlig landteologi analyseres i en sammenheng der spørsmålet om land er høyst levende.¹⁰ Og andre ganger dukker den afrikanske konteksten mer tydelig opp – gjerne i et forord eller en liten fotnote – som når Amos sin sosialkritikk relateres til urettferdighet i dagens Afrika.¹¹

Bibeloversettelse som del av bibelvitenskapen

Inn i denne framvoksende, afrikanske bibelvitenskapen spiller så bibeloversettelsesspørsmål en stadig viktigere rolle. Dels institusjonelt, i den forstand at flere og flere forsknings- og utdanningsinstitusjoner trekker linjer mellom bibelvitenskap og bibeloversettelse. Og dels tematisk, i den forstand at spørsmål fra bibeloversetterens hverdag adresseres innenfor bibelvitenskapen. Det erkjennes at bibelvitenskapen ikke utelukkende er en historisk orientert disiplin, slik den har tendert til å bli oppfattet i sin tradisjonelle, vestlige tapning, men at dens mye videre mandat og kanskje vi kan si egentlige oppgave er å bidra til en best mulig forståelse av de bibelske tekstene for disse tekstenes lesere her og nå. Derfor er det til syvende og sist bibeloversettelsen – inn i alle språk og kulturer – som er bibelvitenskapens endelige mål.

Dette perspektivet på forholdet mellom bibelvitenskap og bibeloversettelse ble ikke minst understreket på den første pan-

afrikanske konferansen om bibeltolkning og bibeloversettelse, som fant sted i Pietermaritzburg, Sør-Afrika, i september 2005. Der kom bibelforskere og bibeloversettere fra ulike deler av Afrika sammen nettopp for å samtale om hvordan de to miljøene kan samhandle bedre. Konferansen var i utgangspunktet nummer 47 i rekken av årskonferanser for Det sørafrikanske selskapet for gammeltestamentlig forskning, en tradisjonelt vestlig orientert organisasjon med fokus på bibelvitenskapens historiske sider. Men også i en slik sammenheng har det etter hvert vokst fram en erkjennelse av at bibelvitenskapen skal tjene kirke og samfunn her og nå, og at det bibelvitenskapelige miljøet i Sør-Afrika derfor har dagens Afrika som primært ansvarsområde. Årets konferansearrangører – med yngre forskere som Gerald O. West (Pietermaritzburg) og Louis Jonker (Stellenbosch) i spissen – ønsket derfor denne gangen å legge til rette for et faglig og tematisk bredspektrert møtepunkt, som likevel ville fokusere på hva det vil si å tolke og oversette Bibelen i dagens Afrika. Og dette maktet de, ved å invitere representanter fra ulike bibelfaglige laug rundt om i Afrika – bibelforskere og språkforskere så vel som bibeloversettere og bibeldistributører – simpelthen for å snakke sammen.¹²

Konferansen i Pietermaritzburg var den første i sitt slag, med et tverrfaglig, panafrikansk fokus på de utfordringer afrikansk bibelforskning og bibeloversettelse står overfor. Men den blir neppe den siste, for nå erkjennes det klart at bibelforskning og bibeloversettelse er to sider av samme sak. Det som det til syvende og sist dreier seg om i bibelforskning og bibeloversettelse, og for den slags skyld i all bibellesning, er å slippe tekster og lesere løs på hverandre. Det er dette vi gjør både i academia og ute i menighetene. Bibelen skal leses og oversettes og oversettes og leses, fordi den kristne kirke – som den afrikanske teologen Lamin Sanneh noe spissformulert uttrykker det – først og fremst er en oversettelsesbevegelse.¹³

Jeg nevnte ovenfor at bibeloversettelsesspørsmål spiller en stadig viktigere rolle i dagens afrikanske bibelvitenskap, både fra et institusjonelt og et tematisk perspektiv. La meg derfor gå litt nærmere inn på disse to perspektivene ved den samhandling vi per i dag ser mellom bibelvitenskap og bibeloversettelse i Afrika. For det første den institusjonelle siden, det faktum at stadig flere forsknings- og utdanningsinstitusjoner i Afrika trekker linjer

mellom bibelvitenskap og bibeloversettelse. Dels i den forstand at innsikt fra bibeloversettelsessituasjonen trekkes inn i den mer allmenne undervisningen i grunnspråkene gresk og hebraisk, og i eksegesen av bibelske tekster. Dels også i den forstand at denne innsikten selvstendigjøres til egne moduler mer direkte rettet mot bibeloversettelse. Og dels også i den forstand at det foregår en personellmessig bevegelse mellom forsknings- og utdanningsinstitusjonene på den ene siden og de mer operativt orienterte organisasjonene for bibeloversettelse og bibeldistribusjon på den annen.

I dag er situasjonen derfor den at en rekke afrikanske forsknings- og utdanningsinstitusjoner tilbyr ulike typer innføringskurs relatert til bibeloversettelse. Men det er også noen som har gått et skritt videre, og institusjonalisert en bibeloversettelsesutdanning på høyere nivå. Det sett første initiativet i så måte ble gjort ved Stellenbosch University i Sør-Afrika på midten av 1990-tallet, der en del faglig ansatte ved såpass ulike institutter og fagområder som hebraisk, gresk, lingvistikk og bibelvitenskap gikk sammen og dannet det som i dag heter Center for Bible Interpretation and Translation in Africa. Dette er en nokså unik institusjon, i det den på den ene side drives som et slags dugnadstiltak av bevisste kristne fagfolk som i kraft av sin tro og faglige kompetanse ønsker å gjøre noe for bibeltolkning og bibeloversettelse i Afrika. På den annen side er senteret samtidig en del av universitetet, og kan på den måten tilby hele spekteret av utdannings- og forskningsmuligheter, fra bachelor- til doktorgrad.¹⁴ Det var Ferdinand Deist som tok initiativet til dette senteret, og han hadde sin faglige tyngde på eksegese og hermenevtikk.¹⁵ Etter at han døde – av kreft, midt i livet – er det Christo van der Merwe som har overtatt som leder. Han regnes som en av verdens ledende hebraister,¹⁶ og med dette har den eksegetiske og hermenevtiske arven fra Deist blitt utfylt i språkvitenskapelig retning.

Om jeg skal nevne et par andre institusjonaliserte initiativ når det gjelder bibeloversetterutdanning på høyt nivå, må det ble de to evangelikale tvillinginstitusjonene *Faculté de Théologie Evangélique* i Abidjan, Elfenbenskysten, og *Nairobi Evangelical Graduate School of Theology* i Nairobi, Kanya. Dette er anerkjente institusjoner, som helt fra 1980-tallet har satset bevisst på oppbygging av faglig sterke miljøer, og som så i løpet av de siste

årene har utvidet sin portefølje av studietilbud til også å gå på bibeloversettelse i en afrikansk kontekst. I Abidjan har dette tatt form av et mastergradsprogram,¹⁷ der lingvister som Robert Carlson (USA) og Lynell Zogbo (USA, produktiv forsker og oversettelseskonsulent i De forente bibelselskaper) underviser. Og i Nairobi har satsingen på forskning og utdanning i bibeloversettelse nå form av både master- og doktorgradsprogram.¹⁸ Fagmiljøet i Nairobi består av lingvister som Ronnie Sim (Skotland, kjent fra Wycliffe-sammenheng) og eksegeter som Douglas Carew (gamlestamentler fra Sierra Leone) og Samuel Ngewa (nytestamentler fra Kenya).

Om vi så forlater den institusjonelle siden ved den samhandling vi per i dag ser mellom bibelvitenskap og bibeloversettelse i Afrika, og går over til den tematiske siden, så ser vi at samhandlingen er enda tydeligere. Den forskning som skjer på typiske bibeloversettelsesspørsmål har etablert seg som en sentral del av den mer generelt anlagte bibelvitenskap. Og sjangermessig representerer denne forskningen hele bredden innenfor bibelvitenskapen. For det første korte og praktiske artikler, særlig av den typen teknisk orienterte detaljstudier som De forente bibelselskaper sitt tidsskrift *The Bible Translator* har så mange eksempler av. For det andre, mer prinsipielt orienterte artikkelsamlinger, så som for eksempel de nylig (2004) publiserte tvillingbøkene *Biblical Texts and African Audiences* og *Bible Translations and African Languages*, begge redigert av oversettelseskonsulenter i De forente bibelselskaper, og utgitt av Acton Publishers i Nairobi.¹⁹ Her finner vi, i forhold til artiklene i *The Bible Translator*, mer dyptpløyende artikler, så som til forholdet mellom bibeloversettelse og lokale, retoriske former, eller på historiske og kulturelle sider ved oversettelsesutfordringen.

Og for det tredje, de tyngre forskningsbidragene, gjerne i form av doktoravhandlinger. I min egen forskning på afrikansk bibeltolkning, har jeg blant annet analysert doktoravhandlinger innenfor faget Det gamle testamente skrevet av afrikanske forskere, og innenfor dette materialet ser vi en del eksempler som setter fokus på oversettelsesspørsmål.²⁰ Noen er leksikografisk orientert, og analyserer bruksfeltet for enkelttermer eller klynger av termer fra Den hebraiske bibelen. Andre er historisk orientert, og analyserer ulike typer tendenser innenfor de klassiske oversettelsene. Men

så er det også noen, og det er vel i vår sammenheng de mest interessante, som går inn i aktuelle oversettelsesspørsmål. Et eksempel, og da et nokså normativt orientert eksempel, er gitt av Samuel Abegunde fra Nigeria.²¹ I en avhandling fra 1985 har han analysert eksisterende oversettelser til Yoruba, og han hevder at disse er altfor konkordante, og da vel å merke konkordante i forhold til det som beklageligvis var grunnteksten, nemlig den engelske King James Version. Som respons til denne situasjonen hevder han – og vi er typisk nok på midten av 1980-tallet – at det trengs en oversettelse til Yoruba preget av mer dynamisk ekvivalens, og da en oversettelse som tar hensyn til de mange paralleller som eksisterer mellom kultur og religion i det gamle Israel og i det tradisjonelle Afrika.

Et annet og mer deskriptivt eksempel er Innocent Himbaza fra Rwanda sin avhandling fra 2001, der han kritisk saumfarer en protestantisk og en katolsk oversettelse fra Rwanda.²² Han påviser – ikke særlig overraskende – at den protestantiske er påvirket av den protestantiske King James Version, mens den katolske er påvirket av den katolske Jerusalem-oversettelsen. Men han undersøker også hvordan og i hvilken grad de makter å uttrykke gammeltestamentlige forestillinger i former hentet fra rwandisk kultur. Et tredje – og kanskje vel så interessant – eksempel er David Koudougouéret fra Den sentralafrikanske republikk sin avhandling fra 2000, der han analyserer narrative strukturer innenfor den sentralafrikanske sangokulturen, for så å diskutere hvordan et utvalg narrative tekster fra Genesis kan uttrykkes i former fra sangokulturen.²³

Disse tre avhandlingene viser samhandling mellom bibeloversettelse og bibelvitenskap. De tre forfatterne er bibelforskere og sitter i bibelvitenskapelige stillinger, men alle tre er også innlest på – og har erfaring fra – det å drive praktisk oversettelsesarbeid. Og vi ser hvordan de tvinges til å forholde seg til den stadige debatten mellom en konkordant tilnærming til oversettelsesprosjektet og en tilnærming mer preget av dynamisk eller funksjonell ekvivalens.

Og der vil jeg gi meg. Overskriften for denne artikkelen er «Bibeltolkning og bibeloversettelse i afrikansk akademia», og jeg startet med å hevde at de fire hovedordene i overskriften – bibeltolkning, bibeloversettelse, Afrika og akademia – hørte sammen i klassisk tid i Nord-Afrika. Jeg håper å ha vist at de fremdeles hører

sammen. Vi lever i en tid der kirkens tallmessige – og kanskje også åndelige – tyngdepunkt i løpet av et hundreår eller så har flyttet seg fra nord til sør. Satsingen på bibeloversettelse i Afrika er en del av dette, men det samme er satsingen på oppbygging av et afrikansk akademia. Og jeg vil tro at et samarbeid mellom de to vil gi de beste resultater.

Noter

- ¹ For oversikter, se P. Jenkins, *The Next Christendom: The Coming of Global Christianity*. Oxford, 2002; og L. Sanneh, *Whose Religion is Christianity? The Gospel Beyond the West*. Grand Rapids, 2003.
- ² Vi har i løpet av de siste årene fått god statistisk tilgang til dette materialet. Ett eksempel er D.B. Barrett & T.M. Johnson (red.), *World Christian Trends AD 30 – AD 2200: Interpreting the Annual Christian Megacensus*. Pasadena, 2001. Et annet eksempel er D.K. Barrett, G.T. Kurian & T.M. Johnson (red.), *World Christian Encyclopedia: A Comparative Survey of Churches and Religions in the Modern World*. Oxford, 2001, *Volume 1: The World by Countries, Religionists, Churches, Ministries*, og *Volume 2: The World by Segments, Peoples, Languages, Cities, Topics*. Og et tredje eksempel er P. Johnstone (red.), *World Churches Handbook*. London, 1997.
- ³ Dokumentasjon er vanskelig på dette punktet, men Accrediting Council for Theological Education in Africa (ACTEA) har en oversikt, og melder (personlig kommunikasjon 7.9.2001) at de har mer enn 1200 teologiske institusjoner i sin database. Mens vi venter på publiseringen av denne databasen kan vi lese P. Bowers, en av lederne i ACTEA, sin artikkel «New light on theological education in Africa», *Evangelical Review of Theology* 14 (1990) 57-63.
- ⁴ For en artikkel som særlig understreker dette punktet, se J. Platvoet, «The institutional environment of the study of religions in Africa south of the Sahara», M. Pye (red.), *Marburg Revisited: Institutions and Strategies in the Study of Religion*. Marburg, 1989, 107-126.
- ⁵ For en oversikt over de ulike fasettene innenfor afrikansk bibelvitenskap, se en rimelig fersk artikkelsamling som allerede er blitt et standard referanseverk: Gerald O. West & Musa W. Dube (red.), *The Bible in Africa: Transactions, Trajectories and Trends*. Leiden: Brill, 2000. For andre artikkelsamlinger som på lignende måter eksemplifiserer spennet i afrikansk bibelvitenskap, se Hanna W. Kinoti & John M. Waliggo (red.), *The Bible in African Christianity: Essays in Biblical Theology*. Nairobi: Acton, 1997; Mary N. Getui, Knut Holter & Victor Zinkuratiire (red.), *Interpreting the Old Testament in Africa*. Nairobi: Acton, 2001; og Mary N. Getui, Tinyiko Maluleke & Justin S. Ukpong (red.), *Interpreting the New Testament in Africa*. Nairobi: Acton, 2001.

- ⁶ For en oversikt, se K. Holter, «Old Testament scholarship in sub-Saharan Africa north of the Limpopo», G.O. West & M.W. Dube (red.), *The Bible in Africa* (1980) 54-71. For en mer detaljert analyse, se K. Holter, *Old Testament Research for Africa: A Critical Analysis and Annotated Bibliography of African Old Testament Dissertations, 1967-2000*. New York, 2002, 61-86 (Bible and Theology in Africa, 3).
- ⁷ For en analyse, se J.S. Ukpong, «Rereading the Bible with African eyes», *Journal of Theology for Southern Africa* 91 (1995) 3-14; idem, «Developments in biblical interpretation in modern Africa», *Missionalia* 27 (1999) 313-329.
- ⁸ Jfr. K. Holter, *Old Testament Research for Africa* (2002) 87-111.
- ⁹ Til det komparative paradigmet i afrikansk bibelvitenskap, se E. Anum, «Comparative readings of the Bible in Africa: Some concerns», G.O. West & M.W. Dube (red.), *The Bible in Africa* (1980) 457-473.
- ¹⁰ Jfr. J.-B. Tchaoe, «La terre promise dans le Deutéronome: Signification juridique et religieuse», upubl. Th.D.-avhandling, Université des sciences humaines de Strasbourg, 1987.
- ¹¹ Jfr. P. Mbele, «La justice sociale ou l'ultime possibilité de salut pour Israël selon le prophète Amos», upubl. Th.D.-avhandling, Faculté de théologie protestante de Montpellier, 1988.
- ¹² For en foreløpig rapport fra konferansen, se Gosnell L. Yorke: «Bible interpretation and translation in Africa: University of KwaZulu-Natal, Pietermaritzburg, September 2005», *Bulletin for Old Testament Studies in Africa* 19 (2005) 11-14.
- ¹³ Jfr. L. Sanneh, *Translating the Message: The Missionary Impact on Culture*. Maryknoll, 1989 (American Society of Missiology Series, 13).
- ¹⁴ Se til dette hjemmesidene til Centre for Bible Interpretation and Translation in Africa: <http://academic.sun.ac.za/as/cbta/>. Se også presentasjonen av senteret i C.H.J. van der Merwe, «The Centre for Bible Translation in Africa», *Newsletter on African Old Testament Scholarship* 4 (1998) 4-6, nettekst: http://www.mhs.no/article_303.shtml
- ¹⁵ Ferdinand Deist har en meget bred faglig produksjon, men i denne sammenheng kan vi nøye oss med en referanse til den forelesning han holdt under et besøk på Teologiska fakulteten i Lund i 1996, der han gir noe av bakgrunnen for opprettelsen av senteret: «Biblical Interpretation in post-colonial Africa», *Svensk Teologisk Kvartalsskrift* 72 (1996) 110-118.
- ¹⁶ Jfr. hans lærebok i hebraisk, som nå er blitt en internasjonal standard: C.H.J. van der Merwe, J.A. Naudé & J.H. Kroeze, *A Biblical Hebrew Reference Grammar*. Sheffield, 1999 (Biblical Languages: Hebrew, 3). Av andre viktige publikasjoner fra hans hånd, se særlig artikkelen «Some recent trends in biblical Hebrew linguistics: a few pointers towards a more comprehensive model of language use», *Hebrew Studies* 44 (2003) 7-24.
- ¹⁷ Se til dette hjemmesidene til Faculté de Théologie Evangélique: <http://www.fateac.org>
- ¹⁸ Se til dette hjemmesidene til Nairobi Evangelical Graduate School of Theology: <http://negst.edu>
- ¹⁹ Jfr. Gosnell L.O.R. Yorke & Peter M. Renju (red.), *Bible Translation and African Languages*. Nairobi: Acton, 2004; OG Ernst R. Wendland & Jean-Claude

Loba-Mkole (red.), *Biblical Texts and African Audiences*. Nairobi: Acton, 2004.

²⁰ Jfr. K. Holter, *Old Testament Research for Africa* (2002) 98-100, 108-110.

²¹ Jfr. S.O. Abegunde, «A philosophy and method of translating the Old Testament into Yoruba», upublisert Ph.D.-avhandling, Southern Baptist Theological Seminary, Louisville, 1985.

²² Jfr. I. Himbaza, *Transmettre la Bible: Une critique exégétique de la traduction de l'AT: Le cas du Rwanda*. Roma, 2001.

²³ Jfr. D. Koudouguéret, *Poétique et traduction biblique: Les récits e la GenÈse dans le systÈme littéraire Sango*. Leiden, 2000 (CNWS Publications, 92).

Knut Holter, f. 1958, cand.theol. Misjonshøgskolen 1985, dr.theol. Universitetet i Oslo 1993. Professor i Det gamle testamente ved Misjonshøgskolen, rektor samme sted fra 2004.

Bible interpretation and Bible translation in African academia

This article, which analyses the role of biblical interpretation and translation in contemporary African academia, falls in three parts. First comes a brief description of the context, that is the church growth in Africa throughout the twentieth century, and the growth in number of universities and theological institutions in the latter half of the twentieth century. Then follows a presentation of the role of biblical studies in African academia, state universities (especially in anglophone Africa) as well as theological institutions. And finally follows a discussion of how bible translation relates to biblical studies in contemporary African academia.